

Müəllim peşəkarlığı nədir və onu necə inkişaf etdirməli?

OECD növbəti hesabatını açıqlayıb

İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı (OECD) dünya ölkələrində müəllimlərin peşəkarlığının öyrənilməsi ilə bağlı tədqiqatların nəticələrinə həsr olunmuş növbəti hesabatını açıqlayıb. “Müəllim peşəkarlığının dəstəklənməsi” adlı tədqiqatın məqsədi müxtəlif ölkələrdə müəllimlərin peşəkarlığı dedikdə nələr başa düşülür, peşəkarlıq təlim prosesi ilə necə bağlıdır, onu necə inkişaf etdirmək olar və ya peşəkarlıq müəllim məmnunluğuna necə təsir edir kimi bir sıra suallara cavab tapmaq olub. Hesabat müəllifləri qeyd ediblər ki, bütün dünya üzrə

müəllimlərin peşəkarlıq səviyyəsi çatışmır. Təşkilatın dünyanın 34 ölkəsində aparılan tədqiqatlarında məktəb direktorları və müəllimlər iştirak ediblər. Məlum olub ki, müəllimlərin peşəkarlığının inkişafına xidmət edən proqramlar sosial cəhətdən az təminatlı və ya əcnəbi şagirdlərin daha çox təhsil aldığı məktəblərdə effektiv tətbiq olunur. Lakin təcrübə göstərir ki, sözügedən proqramlara buna ehtiyacın az olduğu məktəblərdə tez-tez rast gəlinir. Dünya ölkələrində təhsilin vəziyyətini əks etdirən hesabatda qeyd olunur ki, avropalı müəllimlər Şərqi Asi-

ya, Latın Amerikasını və Yaxın Şərqi ölkələrindəki müəllimlərlə müqayisədə daha yüksək səviyyədə muxtariyyətə malikdirlər. Baxmayaraq ki, Şərqi Asiya ölkələrinin təhsil sistemləri PISA qiymətləndirməsində yüksək nəticələr göstərməkdədir. Başqa sözlə, hesabat müəlliflərinə görə, müəllim heyətini daha yüksək keyfiyyətli edən sərt qaydalar yoxdur. Bu məsələ bir çox məktəblər üçün xasdır. OECD-nin müəllim peşəkarlığını müəyyən edən yeni hesabatının müəllifləri tədqiqat mövzusu kimi 3 əsas suala cavab verməyə çalışıblar: 1. Bütün dünyada müəllimin peşəkarlığı necə görünür? 2. Peşəkarlığa müəllim məmnunluğu və onun təlimə sadiqliyi necə təsir göstərir? 3. Məktəbin şagird tərkibi müəllimin peşəkarlığına və onun öz işindən məmnunluğuna necə təsir edir? Sənəddə ayrı-ayrı ölkələrin təhsil sistemləri müqayisə olunur, müəllimlərin peşəkarlığına təsir edən amillər araşdırılır,

müsbət təcrübə qeyd olunur. Hesabatdan görünür ki, Amerika Birləşmiş Ştatlarında müəllimlərin hər 10 nəfərdən 9-u (95 faiz) müəllim hazırlığı proqramlarından keçib. Amerikalı müəllimlər tədris materiallarının seçimində də kifayət qədər yüksək muxtariyyət göstəricisinə (61 faiz) malikdirlər. Hesabat ABŞ-ın təhsil sistemində olan boşluqları da göstərib. Belə ki, müəllimlərin cəmi 47 faizi təhsilverənlərin şəbəkəsində iştirak edir.

Hesabatda qeyd olunur ki, şaxxaylı müəllimlər kifayət qədər yüksək peşəkar təhsil səviyyəsinə malikdirlər, onlar özlərinin pedaqoji təhsilərinin inkişafına böyük diqqət göstərirlər. Tədqiqata əsasən, şaxxaylı müəllimlərin orta yaş həddi 38-dir, bu isə dünya üzrə göstəricidən 5 yaş kiçikdir. Rəyi soruşulan müəllimlərin 95 faizinin bakalavr və ya daha yüksək təhsil səviyyəsi var. Şaxxay məktəblərinin müəllimləri ilin orta hesabla 62,8 gününü

pedaqoji fəaliyyətlərinin inkişafına sərf edirlər. Bu isə dünya üzrə müvafiq göstəricidən 2 dəfə çoxdur. OECD mütəxəssisləri qeyd edirlər ki, şaxxaylı müəllimlər birləşməsinin təcrübəsindən yararlanmaq üçün çoxlu vaxt sərf edirlər. Bunun da sayəsində ölkənin təhsil müəssisələrinin pedaqoji işçiləri arasında peşəkarlıq səviyyəsində də fərqlər getdikcə azalır. Hesabat müəllifləri belə bir məqama da diqqət yetiriblər ki, dünyanın digər ölkələrindəki həmkarlarından fərqli olaraq şaxxaylı müəllimlər fərdi təlim metodlarının inkişafına böyük diqqət yetirirlər. Ötən il müəllimlərin 70,9 faizi bu sahədə vərdişlərin inkişaf etdirilməsinə həsr olunmuş tədbirlərdə iştirak edib. Lakin onların yalnız 15,2 faizi şagirdlərdən dərslərin yerinə yetirilməsi zamanı İKT-dən istifadə etməyi daim tələb edir. Bu göstəriciyə əsasən Şaxxay orta dünya göstəricisindən (38 faiz) geridə qalır.

OECD-nin Təhsil Departamentinin təhlilçisi Katajini Kubasın sözlərinə görə, pe-

daqqların peşəkarlıq səviyyəsinin müəyyən olunması üçün Beynəlxalq təhsil və təlim tədqiqatlarının (Teaching and Learning International Survey, TALIS) nəticələrinə istifadə olunub. Bu sistem müəllimlərin peşəkar bilik bazası haqqında, onların şəbəkələrlə əlaqədə olub-olmaması barədə informasiyalar əsaslanır. Onun sözlərinə görə, yeni hesabat əsasən bir sıra ölkələr müəllim peşəkarlığının dəstəklənməsinin müxtəlif aspektlərinə diqqət yetirirlər. Məsələn, bəziləri əsas diqqəti daha artıq dərəcədə müəllimlərin baza biliklərinin dəstəklənməsinə yönəldir, digərləri isə müəllimlərin güclü şəbəkə sisteminin dəstəklənməsinə çalışırlar. OECD nümayəndəsi qeyd edib ki, sözügedən hər iki faktor keyfiyyətli müəllim heyəti üçün mühüm əsasdır, təhsil sistemi tərəfindən dəstək göstərilirdiyi və inkişaf baş verdiyi üçün müəllimlər öz peşələrindən daha çox məmnundurlar və ona inanırlar. OECD tədqiqatçıları müəllim peşəkarlığını artırmaq və dəstək

göstərmək üçün aşağıdakı təlimatları verirlər:

- Müəllimlər pedaqoji hazırlıq proqramlarında icbari şəkildə iştirak etməlidir;

- Müəllimlər arasında induksiya və mentorluq proqramları geniş yayılmalıdır;

- Sınıflərdə şagirdlər arasında fərdi və ya birgə tədqiqatların aparılmasında müəllimlərə dəstək göstərilməlidir;

- Müəllimlərin digər həmkarları ilə şəbəkələrdə iştirakı təşviq olunmalıdır.

Təhsil sistemi müəllimləri təlim proqramları ilə təmin etməli, peşəkarlıq səviyyəsinin inkişaf etdirilməsində iştirak üçün stimulyat yaratmalı, pedaqoqlar arasında təlim əməkdaşlığını yüksəltməlidir. Bu təcrübəni dəstəkləməklə nəinki peşəkar səviyyədə yüksək keyfiyyətli müəllim heyətini, eləcə də daha xoşbəxt və özünə inamli təhsilverənlərin formalaşmasına nail olmaq olar.

Oruc MUSTAFAYEV,
“Azərbaycan müəllimi”
www.oecd.com saytının
məlumatları əsasında